

Představa lidí o klidu a věčném odpočinku je nyní jen iluzí, říká autorka udržitelných hřbitovů

19.12.2023 - | Vysoké učení technické v Brně

Jak sama Blanka Solár hned v úvodu upozorňuje, téma smrti a pohřebnictví je staré jako lidstvo samo. Ale současná podoba pohřbívání v Česku podle ní s dřívějším přístupem nemá mnoho společného. „Pohřebnictví je tu už od pravěku, ale v minulosti vypadalo velmi odlišně. Byl totiž i odlišný vztah k přírodě. Dříve jsme nepotřebovali například žulové desky z Číny jako vzpomínku na zemřelé. A nemyslím si, že to bylo v něčem méně pietní,” říká mladá architektka.

Ta se právě tématem pohřbívání a novým uchopením hřbitovů zabývala ve své diplomové práci. Celá otázka ji ale natolik zaujala, že se stala členkou sdružení Poslední stopa a v problematice zastaralé legislativy či nedůstojnosti současného způsobu pohřbívání se angažuje dál. „Nedůstojné nám z pohledu spolku přijde například nakládání s lidskými ostatky. Obecně je o tomto tématu velmi málo informací a k řadě zjištění jsem se paradoxně dostala až po vzniku diplomové práce,” popisuje Solár.

Skrze příběhy hrobníka upozorňuje výstava na současnou situaci

Téma nicméně s kolegy uchopila ve výstavě s názvem Hřbitov bez hrobů, pietní biocentrum?, kde ukazují na aspekty současného pohřebnictví, které považují za problematické, ale zároveň nabízejí i vizi novodobého a udržitelného způsobu pohřbívání a celého konceptu pohřebiště. „Na výstavě jsme pracovali s kontrastem mezi současným stavem, který představují audio narativy připravené Adamem Vokáčem, a mezi možnou alternativou do budoucna. Adam Vokáč je hrobníkem na Ďáblickém hřbitově, ale zároveň má kurz ekologického pohřebnictví v USA a spravuje první ekologické pohřebiště v Česku. A posluchač si může zažít problémy stávajícího pohřebnictví právě skrz poslech,” přibližuje Blanka Solár.

Výstava například upozorňuje na neekologičnost klasických hrobů s náhrobky. „Málokdo ví, že jsou dováženy z Asie a mají obrovskou uhlíkovou stopu,” podotýká Solár s tím, že ani kremace není lepší variantou, neboť při ní také dochází k tvorbě emisí. Autoři výstavy se ale zabývají i celkovou nedůstojností nakládání s ostatky zemřelých a zastaralou legislativou. „Pohřební zákon je velmi restriktivní a zastaralý. Například na běžném hřbitově musí být hrob vykopán do hloubky 1,8 metru. Přitom je dokázáno, že už kolem jednoho metru nebude hrob například lákat zvířata k hrabání. Hluboko položená těla se samozřejmě mnohem pomaleji rozkládají, čemuž musí hrobníci čelit při otevírání hrobů,” upozorňuje Blanka Solár a pokračuje: „Hodně lidí totiž neví o tom, že se hroby recyklují. To znamená, že jakmile přestane člověk za pronajatý hrob platit, tak se místo takzvané uvolní. Jméno zemřelého zmizí a do hrobu se uloží nový člověk. Prakticky to pak hřbitovy řeší různě. Někde shrnou kosti na stranu, jinde je vytáhnou, vloží do igelitového pytle a následně nasypou zpět. A někde je vloží do hromadných hrobů a jednou za čas všechny ostatky v nich zpopelní.” Podle Blanky Solár je tak tato tvrdá realita zcela v rozporu s představou lidí o věčném odpočinku a klidu po smrti.

Se zastaralou legislativou pak podle ní není příliš vůle cokoli dělat, protože je téma ve společnosti tabu. Většina lidí nechce o věcech týkajících se smrti a pohřebnictví vůbec slyšet a na zákonodárce tak nikdo netlačí. „Já to chápu. Pár let zpátky tady nebyly ani žádné jiné možnosti. Nebylo žádné

řešení. Člověk by tak z toho měl akorát depresi a neměl by žádnou naději na dohled. Dneska už je to ale jinak. Myslím, že už je na čase některé naše zvyklosti a tradice přehodnotit," upozorňuje.

Místo zdobných náhrobků decentní zastavení v krajině

Možné východisko představuje právě koncept biocenter, který Blanka Solár rozpracovala ve své diplomové práci. Propojila alternativní přístupy k nakládání s lidskými ostatky spolu s vytvořením krajinných celků. „V přírodě se jakýkoliv tvor či rostlina velmi rychle vrací do koloběhu díky nástrojům, které má příroda k dispozici. Je to kruh. Není to život, smrt a konec. Tak k tomu přistupujeme jen my. A jen my děláme takové věci, jako že se necháme spálit, nebo pohřbít v rakvi do země. Každý z nás by měl mít možnost se do toho přirozeného cyklu navrátit. Nyní tuto možnost ale nemáme, což je absurdní," říká architektka.

Její práci inspirovala „zelená" metoda pohřbívání, takzvaná terramace, která už funguje například ve Spojených státech nebo Německu. Jedná se o kompostování lidských ostatků, které jsou díky podpoře přirozených procesů v relativně krátké době proměněny na zeminu. Tuto zeminu pak lze využít právě při zakládání lesů, sadů či jiných biotopů. „Vznikla by krajina, do které by se ostatky smysluplně implementovaly," popisuje Blanka Solár. Ta ve své diplomové práci nastiňuje, jak konkrétně by mohlo takové pietní biocentrum v krajině vypadat. „Můj modelový příklad je na katastrálním území Syrovic a Bratčic. V oblasti přezdívané jihomoravská poušť, kde jsou nedozírné lány polí a není tam dostatek remízků či jiných územních systémů ekologické stability," přibližuje. Do této krajiny pak mladá architektka zasadila mozaikovou strukturu různých biotopů od lesíků, přes luční biotopy, po krmné pásy ve snaze přilákat do vybrané krajiny více živočichů. „Tehdy jsem postupovala empiricky a konzultovala s krajinnou architektkou. Dnes už jsem dál, takže možnosti konzultuji například i s ornitology či krajinnými inženýry," dodává.

Klasickým rozptylem příroda trpí

Kromě terramace by těla zemřelých mohla být do krajiny navracena i v podobě popela. Podle Blanky Solár ale i to musí být vědomé a promyšlené. „Spousta lidí se chce nechat rozptýlit v přírodě, ale málo se ví, že popel má vysoký obsah soli a nevyvážený poměr minerálů. Viděla jsem nedávno studii z Hongkongu, kde sledovali rozptylovou loučku po dobu šesti let, a skutečně rostlinám dlouhodobě popel nevyhovoval. Potřebují pro svůj růst na živiny bohatou půdu. Popel je pravý opak," upozorňuje a dodává: „Bylo by ale zajímavé přemýšlet nad tím, že by mohla existovat například i stepní biocentra navázaná na ekologičtější způsoby kremace. Je to typ biotopu, který česká krajina také potřebuje. V rostlinné říši jsou rostliny, kterým vyhovuje, že občas v přírodě proběhne přirozeně požár. Potřebují živinově chudou půdu, kde nebudí plevele. Přítomnost popela by zde nemusela být škodlivá."

Ve své práci se snažila zohlednit i symboliku a význam pohřebišť pro společnost. „Je tu určitá tradice spjatá s vnímáním pohřebišť. Je to jakýsi svět mrtvých v rámci světa živých. Proto jsem se snažila pracovat s univerzálními archetypálními motivy a evokativností," přibližuje Solár. Konkrétně tak například na rozhraní jednotlivých biotopů navrhla symbolické průchody.

Ačkoliv jsou obecně smrt a pohřebnictví podle Blanky Solár ve společnosti zatím tabuizované, její práce pomáhá toto téma otevírat širšímu publiku. Získala za ni v roce 2020 jak ocenění za nejlepší diplomovou práci na Fakultě architektury VUT, tak i čestné uznání od České komory architektů na celostátní přehlídce diplomových prací. Kromě toho Blanka Solár potvrzuje i velký zájem o zmíněnou výstavu. „Byla jsem překvapená, kolik lidí přišlo například na výstavu do Brna a jak se zapojovali do diskuze. Bylo vidět, že už tu jsou lidé, které to zajímá," říká. I proto hodlá spolek Poslední stopa ve svých aktivitách pokračovat a otevírat diskuze po celé republice. „Už máme domluvené, že se

výstava od 11. ledna příštího roku přesune do prostoru Olga v Praze. V únoru pak do boskovického Prostoru, kde bude výstava k vidění u příležitosti festivalu Smrtfest,” vyjmenovává na závěr Blanka Solár.

<https://www.zvut.cz/napady-objevy/-f38103/predstava-lidi-o-klidu-a-vecnem-odpocinku-je-nyni-jen-iluz-i-rika-autorka-udrzitelnych-hrbitovu-d250623>